

Ediția 2009 a Festivalului Internațional George Enescu (II)

(Costin Popa – 29 septembrie 2009)

Extratereștrii

Concertgebouw

N-am crezut că perfecțiunea există! Viori delicate topindu-se în abandonuri extatice, filigrane de ireală transparență, finețuri ca o boare, corzi grave mătăsoase, tonuri moi, limpezi la flauți și clarinete, fermitate și tășuri nemiloase la alămuri, totul topit într-o pastă sonoră din care ies în relief, la comanda șefului de orchestră, individualități instrumentale de înaltă calitate solistică. Omogenitatea este stupefiantă.

Sincronizarea, impecabilă. Suplețea partidelor, preciziunea atacurilor, rafinamentele coloristice de la tumultul feroce la clar-obscururi, de la răscolirile bulversante la dulceața senzuală sunt alte și alte daruri ale acestui formidabil ansamblu care pare venit de pe o planetă necunoscută. N-am întâlnit o sonoritate atât de caldă, de rotundă, de învăluitoare, decât la orchestrele de la Bayreuth și Scala! Fabulos! Tot ce am notat până acum poartă un singur nume, Royal Concertgebouw Orchestra din Amsterdam. Extratereștrii!

Mariss JANSONS

Secretul lor nu stă numai în construcția de sunet, în disciplină, în valoarea intrinsecă a componentilor sau calitatea instrumentelor ci și în bagheta lui Mariss Jansons. Un dirijor pe cât de riguros, pe atât de exuberant, pe cât de clasic în lecturi, pe atât de personal, ingenios și însuflețitor. Plutirile brațelor sale, valsările, mi l-au evocat pe marele Carlos Kleiber, stop-cadrele gesticii mi-au adus aminte de geniul lui Celibidache.

Da, orchestra aceasta este în stare să cânte și singură, iar atitudinea adesea contemplativă a lui Jansons este expresia propriei lui bucurii de a-i asculta din postura de suprem arhitect al efluviiilor sonore, de subtil mânuitor de penel. Imagistica sa este fără limite.

Două programe ne-au oferit muzicienii olandezi. Mai întâi **Uvertura „Oberon”** (un Weber plin de strălucire și atmosferă vrăjită, de basm), **Simfonia nr.100 în Sol Major „Militara”** (Haydn în broderii și cu un final de inedit spectacol, în care purtătorii trianglului, talgerelor, tobei și cupolei cu clopoței au mărșăluit prin sală, spre deliciul publicului) și **Simfonia nr.8 în Sol Major, op. 88** (romantismul lui Dvorak la expresia cea mai pură). În cel de-al doilea program, au acompaniat cu discreție violoncelul solo (Johannes Moser) în dificilul și aridul **Concert în Mi bemol Major** de Șostakovici și au înfățișat o clasică **„Eroica”** beethoveniană, în care nu au uitat în niciun moment să-i sublinieze specificul, prin sunetul fie îndepărtat, fie pregnant al alămurilor, ca un leitmotiv. În rest, perfecțiune, perfecțiune, perfecțiune !

Concertgebouw – Jansons, un duo de vis!

Pământenii

Mariss JANSONS

Magul Jansons a revenit la Sala Mare a Palatului și în compania Orchestrei Radiodifuziunii Bavareze din München, cu un program de mare atractivitate, fără solist, din care – pentru mine – summa summarum a fost partea a IV-a, **Allegro con brio**, din **Simfonia a VII-a în La Major, op.92** de Beethoven. O „Apoteoză a dansului” tălmăcită în spirit toscanian, cu tempi către **Presto** purtând brilianța din notația Titanului, cu claritate și înaripare a pulsației. Totul rezultat din acea asamblare minuțioasă și echilibrată a partidelor orchestrale, marca Mariss Jansons. La fel ca în întregul opus. Pe afiș au mai figurat

Preludiu și moartea Isoldei (Wagner) și **Suita „Cavalerul rozelor”** (Richard Strauss).

În același ciclu, „Mari orchestre”, ansamblul Maggio Musicale Fiorentino a avut câteva puncte de interes. Mă gândesc în primul rând la interpretarea subtilă și bine pătrunsă a **Simfoniei nr.2 în La major, op.17** de Enescu sub bagheta lui Roberto Abbado. În seara următoare, Cristian Mandeal a fost motorul exemplar al programului Schubert (**Uvertura în stil italian în Do Major**) – Beethoven (**Concertul nr.4 pentru pian și orchestră în Sol Major op. 58**, cu un Nikolai Luganski intens poetic în mișcarea secundă) – Strauss (**Also sprach Zarathustra**), mobilizând instrumentiștii. Pe cât posibil.

O altă orchestră de lux, legendara Philharmonia, aflată sub conducerea lui Vladimir Ashkenazy a propus un alt opus enescian, **Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră în si minor, op. 8**, solist excelentul tehnician David Geringas și un traseu eminamente impresionist Fauré – Debussy care a valorizat potențele de rafinament ale londonezilor. În seara următoare, publicul s-a reîntâlnit cu arta lui Dan Grigore (**Concertul pentru pian și orchestră în la minor, op. 54** de Schumann) și a receptat viziunea monumentală a filarmoniștilor pentru **Simfonia nr.8 în do minor, op. 65 „Stalingrad”** de Șostakovici.

Filarmonica din Sankt Petersburg a venit cu doi dirijori, reputatul Yuri Temirkanov și Nikolai Alexeev, într-un repertoriu integral rus cu o singură excepție, somptuoasa **Suită nr.2 în Do major, op. 20** de Enescu. Și dacă Nikolaj Znaider a oferit o valabilă lectură a **Concertului ceaikovskian pentru vioară și orchestră**, Hélène Grimaud a avut mult de luptat cu sonoritățile masive ale **Concertului nr.2 pentru pian și orchestră în do minor, op. 16** de Rahmaninov.

În rândul „Marilor orchestre ale lumii”, a fost inclusă – cu obligații de confirmare în viitor – și Orchestra Națională Radio (dirijor Asher Fisch) iar ansamblul Capitole din Toulouse, sub bagheta lui Tugan Sokhiev, i-a avut ca soliști pe îndrăgitul pianist Nelson Freire (**Concertul nr.2 în Si bemol Major, op. 83** de Brahms) și pe Renaud Capuçon (**Concertul nr.3 pentru vioară și orchestră în si minor, op. 61** de Saint-Saëns).

Onoarea închiderii festivalului a revenit orchestrei Suisse Romande, condusă de Marek Janowski. Solist a fost romanticul maestru al clapelor Jean-Yves Thibaudet în **Concertul nr.2 în La Major** de Liszt. Am remarcat însă construcția **Simfoniei în re minor** de César Franck și a celei de-a doua simfonii brahmsiene. Cum afirmam cu alt prilej, cele două lecturi au fost expresia îmbinării între

tradiția franceză a ansamblului și trendul actual în care pronunțatul spirit germanic al maestrului Janovski potențează, valorizează forțele instrumentiștilor elvețieni. Ultimele pagini ale mișcării finale, **Allegro con spirito** din **Simfonia a II-a**, au primit din partea baghetei un teribil accelerando susținut de faimoasele alămuri ale orchestrei, lăsând o impresie de neuitat. La fel ca și bisul, ales cu mare grijă, cu precisă direcționare, pentru a înfățișa încă o față a ansamblului. S-a cântat așadar Partea a III-a, **Poco allegretto** din **Simfonia a III-a** de Brahms cu o unduire moale și fluidă, extraordinară, a corzilor. O replică valabilă la performanțele colegilor olandezi...

Operă, balet și tălmăciri modern

MACBETH în regia lui Petrică Ionescu

Foarte ancombrantă mi s-a părut, la o nouă vizionare, producția cu **Macbeth** semnată de Petrică Ionescu. Nu agresivă dar vizual ancombrantă, cu atât de multe detalieri, încât esențele se năclăiau în ele și scăpau de sub control. În mod cert, impresia vine și pentru că spectacolul a început să se degradeze, nu mai curge de la sine, complicatele mișcări sunt „căutate”, reușesc cu greu, fiorul s-a estompat. Fără îndoială, regizorul nu a fost lipsit de idei și încă multe și bune, venite din curentul luxuriant-tehnicizat al mizanscenelor din anii '80.

Le-am remarcat la lansarea producției, acum un an și ceva. Dar când spectacolul nu mai are prospețime, punerea lor în pagină cu ghiotura devine apăsătoare și „senzația de aglomerare, de îngrămădire excesivă” pe care o notam imediat după premieră, mi-a apărut acum presantă. Soluția? Întreținerea cu precădere a spectacolelor complicate, mai ales când distribuirea cu forțe locale este acoperită. Repet afirmația, anticipasem deja situația în cronica mea din 2008.

În festival, cuplul damnat a primit chipurile și vocile a doi georgieni, vedete internaționale, baritonul Lado Ataneli și soprana Iano Tamar. Primul este un robust interpret al personajului titular, cu glas solid și cu bună proiecție a sunetelor, un artist care simte linia frazei verdiene, o punctează ferm dar o derulează pe alocuri monoton, fără multă coloristică într-un rol cu adânci implicații psihologice. Actor convingător și impozant, Ataneli a lăsat o bună impresie.

În evaluările vocilor, de multe ori, reperele noastre se fixează la interpreți istorici. De data aceasta nu am mers prea departe, pentru că Opera Națională are o Lady Macbeth competitivă despre care, după premiera concertantă care a precedat-o pe cea scenică, scriam că „poate cânta în acest moment partitura verdiană oriunde în lume, pe scene oricât de mari”. Am numit-o pe Silvia Sorina Munteanu. Atunci de ce a fost nevoie să importăm o soprană cu glas ingolat și opac, cu cânt dezordonat și neglijent, cu intonație adesea aproximativă? A venit „la pachet” cu baritonul? Nu-mi vine să cred. Faptul că Iano Tamar este efectiv o apariție demonică, „de ghindă” sau că acoperă ambitusul rolului chiar până la faimosul Re bemol supra-acut al ariei **Una macchia e qui tuttora** din scena „somnambulismului”, nu sunt suficiente argumente pentru a o prefera. Chiar deloc.

L-am reascultat pe junele Teodor Ilincăi (Macduff), tenor care se pare că se află pe o formidabilă orbită de lansare internațională. Se vorbește deja de spectacole la Covent Garden, Frankfurt, Hamburg, Monte Carlo... De la apariția lui Florin Georgescu, de la începutul anilor '80, niciun tenor nu a suscitât un asemenea interes. Pe bună dreptate! Ilincăi are o voce excelentă, extinsă, extraordinar de sonoră în sală și cu spectaculoasă strălucire. Nu mai vorbesc de siguranța acutelor.

Într-adevăr, un potențial de mare importanță care trebuie împlinit prin studiu continuu și calificat, în direcția plămădirii cu mai mult sens al frazelor (lecția Bergonzi!), a detalierii nuanțelor, întrucât mă gândesc că în afara partiturilor verdiene, îl așteaptă roluri de mare expresivitate din opusuri veriste (Rodolfo din **Boema**) sau din lirica franceză, atât de pretențioasă ca atmosferă (Romeo din opera lui Gounod). Sunt personaje al căror lirism trebuie să provină dintr-o „coloană de aer” mai rarefiată decât cea pe care cântă acum, fără îngroșări inutile și periculoase. Îi țin pumnii lui Teodor Ilincăi!

În alte roluri, Sorin Drăniceanu (Banquo), Crina Zancu (mereu remarcată în micul rol al Doamnei de companie), tânărul și promițătorul Liviu Indricău (Malcolm) ș.a. La pupitru, întotdeauna mult prea grăbitul Iurie Florea.

Peter RUZICKA

Genul liric a mai fost prezent în festival cu opera **Celan** de Peter Ruzicka, versiune concertantă condusă chiar de compozitor. „Fundalul istoric al hăituirii și distrugerii oamenilor prin holocaust este actual în orice moment. Opera mea este dedicată jertfelor secolului XX“, spune acesta. O lucrare în șapte episoade care descriu trecerea prin viață a marelui poet Paul Celan, o partitură deloc simplă a cărei pregătire muzicală a fost încredințată dirijorului Vlad Conta. Felicitări!

Trebuie spus că în zilele festivalului a fost organizat și un simpozion de succes pe tema „Celan“ iar opera se prefigurează a fi montată pe prima scenă lirică națională. Precedată, presupun, de un serios studiu de marketing...

Și la această ediție, baletul n-a lipsit de pe afiș. La Operă s-a prezentat producția originală și cu substanță psihologică a lui Gheorghe Iancu, **Lacul lebedelor**, iar la Teatrul Național, provocatoarea versiune a clasicului **Frumoasa din pădurea adormită**, semnată de Jean-Christophe Maillot sub titlul **La belle...**, cu concursul ansamblului de balet din Monte Carlo.

Celan... Lacul lebedelor... La belle... compoziții moderne, tratări moderne, idei noi. Un pas care i-a îndemnat pe organizatori să inițieze chiar o secțiune intitulată „Teme clasice în prelucrări moderne”. Este o abordare de actualitate, poate nu întotdeauna digerabilă, dar de interes prin noutate. Iată câteva titluri „Lucian Ban & New York Enescu Project”, „Mahler and Mozart re-imagined”, „Florin Răducanu & Classical Trubadures Orchestra”, „Bach meets Loussier” etc. S-a adăugat recitalul faimoșilor Swingle Singers, ca și al celebrului violoncelist Yo-Yo Ma cu The Silk Road Ensemble.